

<https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i09.129>

TEXNIKA OLIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARINING INGLIZ TILIDAGI NUTQ KO'NIKMALARINI FORMATIV BAHOLASHDA GITHUB WIKI TAHRIRLAR TARIXIDAN MONITORING VOSITASI SIFATIDA FOYDALANISH

Qodirova Nargiza Abdusalom qizi

Farg'ona davlat universiteti

Pedagogika kafedrası tayanch doktoranti

Gmail: nargizaqodirova7277@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada texnika oliy ta'lim muassasalari talabalarining ingliz tilidagi yozma va og'zaki nutq ko'nikmalarini baholashda GitHub Wiki platformasining tahrirlar tarixi imkoniyatlaridan foydalanish masalasi ko'rib chiqiladi. An'anaviy baholash ko'pincha yakuniy mahsulotga asoslansa, mazkur tadqiqotda tahrirlar tarixi talabaning bilim egallash jarayonini obyektiv kuzatish vositasi sifatida taklif etiladi. Lingvistik, kommunikativ va texnologik mezonlarni qamrab olgan integrativ baholash mexanizmi asoslanadi hamda uning jarayonga yo'naltirilgan formativ baholashdagi afzalliklari ochib beriladi.

Kalit so'zlar: formativ baholash, GitHub Wiki, tahrirlar tarixi, monitoring, nutq ko'nikmalari, wiki-texnologiya, texnika oliy ta'limi, jarayonga yo'naltirilgan baholash, raqamli izlar, individual rivojlanish dinamikasi.

Abstract. This article examines the use of the GitHub Wiki platform's edit history as a tool for assessing the written and oral speech skills of students in technical higher education institutions. Whereas traditional assessment is often based on the final product, this study proposes the revision history as a tool for objectively observing the student's learning process. An integrative assessment mechanism covering linguistic, communicative, and technological criteria is substantiated, and its advantages for process-oriented formative assessment are revealed.

Keywords: formative assessment, GitHub Wiki, revision history, monitoring, speech skills, wiki-technology, technical higher education, process-oriented assessment, digital traces, individual development dynamics.

KIRISH. Chet tilini o'qitishda baholash tizimi uzoq vaqt davomida asosan yakuniy natijaga — talaba taqdim etgan tayyor matn yoki og'zaki javobga — tayangan holda tashkil etilgan. Biroq zamonaviy ta'lim paradigmasida e'tibor tobora jarayonga yo'naltirilgan va formativ baholashga qaratilmoqda. Bunday yondashuvda talabaning yakuniy mahsuloti emas, balki uning bilim egallash yo'li, qilgan xatolari, ularni tuzatish dinamikasi va mustaqil

rivojlanishi muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotlar formativ baholash chet tili yozma nutqini o'rganishni sezilarli darajada qo'llab-quvvatlashini va o'zaro baholash sifatini oshirishini ko'rsatadi³.

So'nggi yigirma yil ichida wiki-texnologiya chet tilini o'qitishda hamkorlikka asoslangan yozuvni rivojlantirishning samarali vositasi sifatida keng o'rganildi. Aydin va Yildizning tadqiqotida wiki-muhit talabalarning bir-biridan o'rganishiga va matn ustida birgalikda ishlashiga qulay sharoit yaratishi aniqlangan⁴. Shuningdek, wiki asosidagi tuzatuvchi fikr-mulohaza talabalarning yozma nutqdagi aniqligini oshirib, xatolar sonini kamaytirishga xizmat qilishi tasdiqlangan⁵. Biroq bu ishlarning aksariyati wikidan nutqni rivojlantirish vositasi sifatida foydalanishga qaratilgan bo'lib, uning baholash salohiyati yetarlicha ochib berilmagan.

Texnika oliy ta'lim muassasalari talabalari uchun ingliz tili nafaqat umumiy muloqot, balki kasbiy-texnik kommunikatsiya vositasi hisoblanadi. Dasturiy injiniring yo'nalishi talabalari uchun esa GitHub kabi platformalar bir vaqtning o'zida ham kasbiy muhit, ham til o'rganish maydoni bo'lib xizmat qilishi mumkin. Aynan shu nuqtada GitHub Wiki platformasining tahrirlar tarixi funksiyasi o'ziga xos pedagogik imkoniyat ochadi: har bir talabaning har bir tahriri sana, vaqt, hajm va mazmun bilan avtomatik qayd etiladi. Shu bois ushbu maqolada GitHub Wiki tahrirlar tarixini talabalarning yozma va og'zaki nutq ko'nikmalarini formativ baholashda qo'llash metodikasi tahlil qilinadi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot sifat-tahliliy yondashuvga asoslanadi. Asosiy maqsad — GitHub Wiki tahrirlar tarixining pedagogik-baholash salohiyatini aniqlash va uni integrativ baholash mexanizmi tarkibida asoslashdir. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, platforma funksiyalarini pedagogik nuqtai nazardan tahlil etish hamda baholash mezonlarini modellashtirish usullaridan foydalanildi.

Nazariy asos sifatida De Wever va hamkasblarining wiki-muhitda guruh ichidagi o'zaro baholashning ishonchliligi bo'yicha tadqiqoti⁶, Juddning talabalar hissasini matn va vaqtga asoslangan ko'rsatkichlar yordamida baholash metodikasi⁷ hamda Trentinning birgalikdagi yozuv jarayonida individual hissani baholash yondashuvi⁸ asos qilib olindi. Bu ishlar wiki-platformadagi raqamli izlarni baholash uchun obyektiv asos sifatida qo'llash mumkinligini ko'rsatadi.

Baholash mexanizmi uch guruh mezon asosida tuzildi:

³ Zhong Y. Formative Assessment in Higher Education Classrooms: EFL Students' Learning of L2 Argumentative Writing. — TESOL Union, 2025.

⁴ Aydin Z., Yıldız S. Use of Wikis to Promote Collaborative EFL Writing // Language Learning & Technology. — 2014. — Vol. 18, No. 1. — P. 160–180.

⁵ Adel S. Investigating the Effect of Wiki-Based Corrective Feedback on Accuracy of L2 Learners' Written Production // International Journal of Applied Linguistics and Translation. — 2019. — Vol. 5, No. 3. — DOI: 10.11648/j.ijalt.20190503.13

⁶ De Wever B., Van Keer H., Schellens T., Valcke M. Assessing collaboration in a wiki: The reliability of university students' peer assessment // The Internet and Higher Education. — 2011. — Vol. 14, No. 4. — P. 201–206.

⁷ Judd T., Kennedy G., Cropper S. Using wikis for collaborative learning // Australasian Journal of Educational Technology. — 2010. — Vol. 26, No. 3. — P. 341–354.

⁸ Trentin G. Using a wiki to evaluate individual contribution to a collaborative learning project // Journal of Computer Assisted Learning. — 2009. — Vol. 25, No. 1. — P. 43–55.

- Lingvistik mezonlar — grammatik to'g'rilik, leksik boylik, orfografik va sintaktik aniqlik dinamikasi;
- Kommunikativ mezonlar — g'oyaning mantiqiy izchilligi, mavzuga muvofiqlik, o'zaro tuzatish sifati va munozaraga qo'shilgan hissa;
- Texnologik mezonlar — tahrirlar chastotasi va muntazamligi, hissa hajmi, platforma vositalaridan foydalanish darajasi.

Tahrirlar tarixi mazkur mezonlar bo'yicha individual rivojlanish dinamikasini aniqlash uchun monitoring vositasi sifatida qo'llanildi.

NATIJALAR

Tahlil natijalari GitHub Wiki tahrirlar tarixining baholashda bir qancha muhim ustunliklarini ko'rsatdi. Bu ustunliklar nafaqat baholashni texnik jihatdan osonlashtiradi, balki uning pedagogik mazmunini ham sifat jihatdan boyitadi.

Birinchidan, tahrirlar tarixi obyektiv va avtomatik qayd etiluvchi raqamli izlarni taqdim etadi. An'anaviy baholashda o'qituvchi faqat yakuniy matnni ko'radi va talabaning qancha mehnat sarflaganini, matn ustida qanday ishlaganini aniq bilolmaydi. GitHub Wiki muhitida esa har bir harakat, matnga qo'shilgan har bir jumla, o'chirilgan yoki qayta yozilgan qism, kiritilgan tuzatish, sana va vaqt ko'rsatkichi bilan tizimda saqlanadi. Natijada o'qituvchi talabaning matni qachon, qancha hajmda va qanday ketma-ketlikda shakllanganini aniq ko'rishi mumkin. Judd va hamkasblari ta'kidlaganidek, bunday matn va vaqtga asoslangan ko'rsatkichlar talabalarining hamkorlikdagi faoliyatini obyektiv o'lchash imkonini beradi⁹. Bu talabaning haqiqiy hissasini aniqlab, izchil ishlangan ishlarni oxirgi daqiqada yozilgan ishlardan ajratish hamda baholashdagi subyektivlikni sezilarli darajada kamaytirish imkonini beradi.

Ikkinchidan, tahrirlar tarixi jarayonni ko'rinadigan qiladi. Talabaning dastlabki qoralamasidan yakuniy matngacha bo'lgan barcha oraliq bosqichlar o'zgarmas ko'rinishda saqlanadi va istalgan vaqtda qayta ko'rib chiqilishi mumkin. Bu o'qituvchiga xatolarning qayerda va qanday sharoitda yuzaga kelgani, talaba bu xatolarni mustaqil ravishda yoki o'qituvchining ko'rsatmasidan so'ng tuzatganini, qaysi xatolar takrorlanib turishini, ya'ni bilim egallash dinamikasini batafsil kuzatish imkonini beradi. Shu tariqa baholash statik, bir martalik hodisadan talabaning rivojlanishini uzluksiz kuzatuvchi dinamik jarayonga aylanadi. Jarayonga yo'naltirilgan yozuvda aynan shu dinamika kuzatish talabaning rivojlanishini aniqlashning muhim mezon hisoblanadi¹⁰.

Uchinchidan, platforma o'zaro baholashni hujjatlashtiradi. Guruhli ishlarda ko'pincha kim qancha hissa qo'shgani noaniq bo'lib qoladi va bu adolatsiz baholashga olib keladi. GitHub Wiki muhitida esa qaysi talaba qaysi matnga qanday tuzatish kiritgani, qanday izoh qoldirgani va o'rtoqlarining ishiga qay darajada munosabat bildirgani aniq qayd etiladi. Shu sababli hamkorlikka asoslangan faoliyat ham obyektiv baholanadi, har bir ishtirokchining

⁹ Judd T., Kennedy G., Cropper S. Using wikis for collaborative learning // Australasian Journal of Educational Technology. — 2010. — Vol. 26, No. 3. — P. 341–354.

¹⁰ Irgin P. Students' perceptions of online peer feedback in process writing // Studies in Educational Evaluation. — 2024.

o'zaro ta'lim jarayonidagi roli ko'rinarli bo'ladi. De Weverning tadqiqoti wiki-muhitdagi o'zaro baholash yetarlicha ishonchli natijalar berishi mumkinligini tasdiqlaydi¹¹.

To'rtinchidan, tahrirlar tarixi formativ fikr-mulohaza uchun asos bo'ladi. O'qituvchi matnning aniq versiyasiga yoki ma'lum bir qismiga bevosita izoh qoldirib, keyinchalik talabani navbatdagi tahrirlarida bu fikrning qanchalik hisobga olinganini aniq kuzatishi mumkin. Bu baholashni bir tomonlama baho qo'yish emas, balki o'qituvchi va talaba o'rtasidagi uzluksiz muloqotga aylantiradi hamda talabada o'z ishini tahlil qilish va takomillashtirish ko'nikmasini shakllantiradi. Onlayn o'zaro fikr-mulohaza jarayonga yo'naltirilgan yozuvda talabalarning mustaqil tahlil ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi¹².

MUHOKAMA

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, GitHub Wiki tahrirlar tarixi baholashdagi an'anaviy "qora quti" muammosini, ya'ni talaba qanday ishlaganini emas, faqat yakuniy natijani ko'rish bilan cheklanish muammosini, bartaraf etadi. An'anaviy tizimda o'qituvchi talabani tayyor matniga baho beradi, biroq bu matn qanday mehnat evaziga, qancha urinish va tuzatishdan so'ng shakllanganini bilolmaydi. GitHub Wiki muhitida esa talaba yakuniy matnni emas, balki uning shakllanish yo'lini — qoralamadan tortib yakuniy variantgacha bo'lgan butun bosqichni — namoyish etadi. Bu esa baholashni adolatliroq va shaffofroq qiladi, chunki har bir talabani haqiqiy sa'y-harakati obyektiv asosda e'tirof etiladi. Trentin ta'kidlaganidek, birgalikdagi yozuv jarayonida har bir ishtirokchining individual hissasini ajratib baholash mumkin bo'ladi, bu esa guruhli ishlarda ayrim talabalarning umumiy mehnat hisobidan kun ko'rishi, ya'ni o'zi hissa qo'shmay yuqori baho olishi holatini sezilarli darajada kamaytiradi¹³.

Shu bilan birga, bu yondashuvning ayrim cheklovlari ham mavjud bo'lib, ularni e'tiborga olmaslik baholash natijalarining ishonchliligiga putur yetkazishi mumkin. Avvalo, tahrirlar hajmi yoki soni bevosita sifat ko'rsatkichi emas: ko'p tahrir qilgan talaba doimo yaxshiroq natijaga erishmasligi, aksincha, kam, ammo aniq va mazmunli tahrir qilgan talaba yuqoriroq sifatga erishishi mumkin. Shu sababli miqdoriy ko'rsatkichlarni albatta chuqur sifat tahlili bilan uyg'unlashtirish zarur, aks holda baholash yuzaki va mexanik tus olib qoladi. Su va Beaumontning tadqiqoti wikini muvaffaqiyatli joriy etish ko'p jihatdan puxta o'ylangan pedagogik dizaynga va talabalarni jarayonga bosqichma-bosqich moslashtirib boruvchi qo'llab-quvvatlashga bog'liqligini ko'rsatadi¹⁴. Ikkinchidan, platforma ma'lum darajadagi texnik ko'nikmani talab qiladi; bu dasturiy injiniring talabalari uchun tabiiy afzallik bo'lsa-da, boshqa yo'nalish talabalari uchun qo'shimcha tayyorgarlik va moslashuv davrini talab etishi, dastlabki bosqichda esa til o'rganishdan ko'ra texnik masalalarga e'tibor qaratilib qolish xavfini tug'dirishi mumkin. Uchinchidan, baholashning obyektivligi mezonlar aniq belgilangan rubrikaga tayangandagina ta'minlanadi; aks holda bir xil raqamli

¹¹ De Wever B., Van Keer H., Schellens T., Valcke M. Assessing collaboration in a wiki: The reliability of university students' peer assessment // *The Internet and Higher Education*. — 2011. — Vol. 14, No. 4. — P. 201–206.

¹² Irgin P. Students' perceptions of online peer feedback in process writing // *Studies in Educational Evaluation*. — 2024.

¹³ Trentin G. Using a wiki to evaluate individual contribution to a collaborative learning project // *Journal of Computer Assisted Learning*. — 2009. — Vol. 25, No. 1. — P. 43–55.

¹⁴ Su F., Beaumont C. Evaluating the use of a wiki for collaborative learning // *Innovations in Education and Teaching International*. — 2010. — Vol. 47, No. 4. — P. 417–431.

ma'lumotlar turli o'qituvchilar tomonidan har xil talqin qilinib, baholashdagi izchillik buzilishi mumkin.

Muhim jihat shundaki, bu metodika faqat yozma nutq bilan cheklanmay, og'zaki nutqni ham bilvosita qo'llab-quvvatlaydi. Wiki muhitida mantiqiy tizimlashtirilgan, bir necha bor tahrirlangan va mazmunan puxta ishlangan matnlar keyinchalik talaba uchun taqdimot, munozara va kasbiy muloqot uchun ishonchli tayanch bo'lib xizmat qiladi. Yozma faoliyat davomida g'oyalarni aniq ifodalash va tartibga solish ko'nikmasini egallagan talaba bu malakani og'zaki nutqda ham qo'llay oladi. Bundan tashqari, hamkorlikka asoslangan yozuv muhitida talabalar bir-birining matnlarini o'qish, tuzatish va muhokama qilish orqali ham lingvistik, ham kommunikativ kompetensiyani birgalikda rivojlantiradi¹⁵. Shu tariqa yozma faoliyatning monitoringi va baholanishi bevosita og'zaki ko'nikmalar rivojiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatib, ikki tomonlama pedagogik samaraga olib keladi.

XULOSA

Tadqiqot natijalariga ko'ra, GitHub Wiki platformasining tahrirlar tarixi texnika oliy ta'lim muassasalari talabalarining ingliz tilidagi yozma va og'zaki nutq ko'nikmalarini formativ baholashda samarali monitoring vositasi bo'lib xizmat qila oladi. An'anaviy baholash tizimidan farqli ravishda, bu yondashuv o'qituvchiga faqat yakuniy natijani emas, balki talabaning butun bilim egallash yo'lini kuzatish imkonini beradi. Jumladan, u baholashni yakuniy mahsulotdan jarayonga yo'naltirish, talabaning bosqichma-bosqich rivojlanish dinamikasini obyektiv kuzatish, o'zaro baholash va hamkorlikdagi faoliyatni aniq hujjatlashtirish hamda har bir talabaga uning aniq ishiga asoslangan formativ fikr-mulohaza berish imkonini beradi. Natijada baholash statik va bir tomonlama hodisadan talabaning rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi uzluksiz, shaffof va adolatli jarayonga aylanadi. Ayniqsa, dasturiy injiniring yo'nalishi talabalari uchun GitHub muhitining bir vaqtning o'zida ham kasbiy, ham til o'rganish maydoni sifatida xizmat qilishi ushbu metodikaning amaliy ahamiyatini yanada oshiradi.

Shu bilan birga, tahrirlar tarixidan olingan miqdoriy ma'lumotlar, tahrirlar soni, hajmi va chastotasi, hech qachon yakka holda yetarli mezon bo'la olmaydi va albatta chuqur sifat mezonlari bilan uyg'unlashtirilishi lozim. Faqatgina miqdoriy va sifat ko'rsatkichlarining uyg'unligi baholashning ishonchliligi hamda pedagogik asosliligini ta'minlaydi. Shuningdek, bu yondashuvning samaradorligi ko'p jihatdan aniq belgilangan baholash rubrikasiga, o'qituvchining metodik tayyorgarligiga va talabalarni platformaga bosqichma-bosqich moslashtirib borishga bog'liq bo'lib qoladi.

Kelgusi tadqiqotlarda ushbu baholash mexanizmining amaliy samaradorligini keng ko'lamli eksperimental sinovdan o'tkazish, uni turli yo'nalish talabalari misolida qiyosiy o'rganish hamda olingan natijalarni an'anaviy baholash usullari bilan solishtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, tahrirlar tarixini tahlil qilish jarayonini sun'iy intellekt vositalari bilan integratsiyalash, ya'ni talabaning lingvistik rivojlanishini avtomatik aniqlash, takrorlanuvchi xatolarni belgilash va individuallashtirilgan tavsiyalar berish, istiqbolli va dolzarb yo'nalish bo'lib qolmoqda. Bunday integratsiya o'qituvchining baholashga

¹⁵ Liu P.L., Chen C.J. Students' Performance and Perceptions of Wiki-based Collaborative Writing // SAGE Open. — 2022. — Vol. 12, No. 4.

sarflaydigan vaqtini kamaytirish bilan birga, baholashning aniqligi va individual yo'naltirilganligini yangi bosqichga ko'tarishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Zhong Y. Formative Assessment in Higher Education Classrooms: EFL Students' Learning of L2 Argumentative Writing. — TESOL.
2. Aydın Z., Yıldız S. Use of Wikis to Promote Collaborative EFL Writing // *Language Learning & Technology*. — 2014. — Vol. 18, No. 1. — P. 160–180.
3. Investigating the Effect of Wiki-Based Corrective Feedback on Accuracy of L2 Learners' Written Production.
4. De Wever B., Van Keer H., Schellens T., Valcke M. Assessing collaboration in a wiki: The reliability of university students' peer assessment // *The Internet and Higher Education*. — 2011. — Vol. 14, No. 4. — P. 201–206.
5. Judd T., Kennedy G., Cropper S. Using wikis for collaborative learning // *Australasian Journal of Educational Technology*. — 2010. — Vol. 26, No. 3. — P. 341–354.
6. Trentin G. Using a wiki to evaluate individual contribution to a collaborative learning project // *Journal of Computer Assisted Learning*. — 2009. — Vol. 25, No. 1. — P. 43–55.
7. Judd T., Kennedy G., Cropper S. Using wikis for collaborative learning // *Australasian Journal of Educational Technology*. — 2010. — Vol. 26, No. 3. — P. 341–354.
8. Irgin P. Students' perceptions of online peer feedback in process writing // *Studies in Educational Evaluation*. — 2024.
9. De Wever B. va boshq. Assessing collaboration in a wiki // *The Internet and Higher Education*. — 2011. — Vol. 14, No. 4. — P. 201–206.
10. Irgin P. Students' perceptions of online peer feedback in process writing // *Studies in Educational Evaluation*. — 2024.
11. Trentin G. Using a wiki to evaluate individual contribution to a collaborative learning project // *Journal of Computer Assisted Learning*. — 2009. — Vol. 25, No. 1. — P. 43–55.
12. Su F., Beaumont C. Evaluating the use of a wiki for collaborative learning // *Innovations in Education and Teaching International*. — 2010. — Vol. 47, No. 4. — P. 417–431.
13. Liu P.L., Chen C.J. Students' Performance and Perceptions of Wiki-based Collaborative Writing // *SAGE Open*. — 2022. — Vol. 12, No. 4.